

Uticaj konteksta grupe na ocenjivanje znanja

U ovom istraživanju ispitivan je uticaj konteksta grupe (dobre i loše) na ocenjivanje. Ispitanici su bili podeljeni u dve grupe (po 42 ispitanika). Obe grupe su ocenjivale srednje dobro rešen test (sa dva od tri rešena zadatka iz matematike), s tim da je pre njega jedna grupa ocenjivala dobro rešene testove (sa sva tri rešena zadatka), a druga loše rešene testove (jedan rešen zadatak od tri). Rezultati su potvrdili početnu hipotezu, odnosno pokazali da su srednje dobro rešeni testovi biti ocenjeni lošije u okviru grupe dobro rešenih nego u okviru grupe loše rešenih testova. Drugim rečima, postojao je efekat konteksta grupe u okviru koje je test ocenjivan.

Uvod

Smatra se da među najvažnije probleme u radu u prosveti spada ocenjivanje znanja učenika. Jedna od najznačajnijih funkcija ocenjivanja učenika u školi je provera koliko su znanja učenici stekli ili da li su ispunili uslove za prelazak u više nivoe školovanja i zbog toga je za ocenjivanje važno da bude objektivno i realno. U vezi sa problemom objektivnog ocenjivanja razvila se nova grana psihologije – dokimologija (Vučić 1978). Dokimologija je deo pedagoške psihologije koja se bavi proučavanjem procesa ispitivanja i ocenjivanja i definiše se kao disciplina koja se bavi naučnim proučavanjem ocenjivanja u njegovim različitim oblicima. Cilj dokimologije je otklanjanje ili neutralisanje subjektivnih faktora u ocenjivanju i unapređenje procesa ocenjivanja, naročito školskog. Osnivač dokimologije je francuski psiholog H. Pieron (*H. Piéron*) (Vučić 1978).

U savremenim školama ocenjivanje se vrši preko numeričkih i opisnih ocena, a oba tipa ocena imaju svoje pristalice u svetu (Vučić 1978). Postoje istraživanja koja govore u prilog tome da uzak raspon ocena omogućava manji broj grešaka pri ocenjivanju, što je značajno kada se ispitivanje ne vrši pomoću testova znanja (*ibid.*). S druge strane, pristalice opisnog ocenjivanja navode da postoje razlike i u kvalitetu i u kvantitetu znanja različitih učenika. Oni smatraju da numeričke ocene predstavljaju prikaz samo kvantiteta znanja učenika, što nije dovoljno za realno ocenjivanje znanja (*ibid.*). Opisno ocenjivanje je, međutim, napornije za nastavnike od numeričkog, jer zahteva od ocenjivača da iz različitih uglova procenjuju učenike i da vode računa o mnogo detalja koji se javljaju u okviru svih aktivnosti koje učenik vrši.

Više faktora utiče na ocenjivanje. Njihova osnovna podela je na faktore koji potiču od nastavnika i faktore koji potiču od učenika (Vučić 1978). Jedan od faktora koji potiču od nastavnika je taj da neki nastavnici ocenjuju samo količinu znanja, a neki u ocenjivanje uključuju i neke druge faktore, odnosno uzimaju u obzir i kvalitet učenikovog znanja. Pored toga, na dodeljivanje ocena direktno utiče kriterijum po kome se ocenjuje, a koji veoma često varira kod različitih nastavnika, ali i kod istog nastavnika. Jedan od faktora se tiče samog procesa ispitivanja. Naime, neki nastavnici za vreme usmenog ispitivanja postave pitanje pa čekaju da učenik sam nađe odgovor na njega, dok neki pomažu time što ga navode na tačan odgovor. Slično tome, neki nastavnici postavljaju opšta pitanja koja zahtevaju opširne odgovore, a drugi konkretna pitanja na koje se može odgovoriti maksimalno jednom rečenicom. Jedan od veoma važnih faktora ocenjivanja je i broj pitanja koje nastavnik postavi učeniku prilikom ispitivanja. Veliki broj pitanja može dovesti do pada koncen-

---

Srdan Nikolovski (1989), Pančevo, Mihajla Petrovića Alasa 7/30, učenik 3. razreda Srednje medicinske škole "Stevica Jovanović" u Pančevu

tracije kod učenika, ali sa druge strane, na osnovu malog broja pitanja ne može se kvalitetno proceniti znanje učeni-ka iz svih oblasti. Jedan od veoma važnih faktora je i kvalitet razreda, odnosno, kakvu će ocenu učenik dobiti zavisi od usklađenosti njegoveg znanja sa znanjem ostalih učenika u razredu, kao i halo-efekat (prethodne ocene utiču na trenutno ocenjivanje). Na ocenjivanje takođe utiču i faktori koji potiču od učenika, kao što su sposobnost verbalnog izražavanja učenika koje stvara pozitivnu korelaciju sa ocenom, trema koja negativno korelira sa ocenom itd.

Prva ispitivanja iz ove oblasti javila su se početkom XX veka. Godine 1923. američki istraživači D. Starč (*D. Starch*) i E. C. Eliot (*E. C. Elliot*) izvršili su jedno od prvih ispitivanja u vezi sa objektivnošću ocenjivanja pismenih zadataka iz matematike (Đorđević 1976). Oni su poslali fotokopije jednog zadatka iz geometrije stočetrdesetdvojici stručnjaka i svaki od njih je nezavisno od drugih ocenjivao taj zadatak. Pokazalo se da su se ocene kretale od 50 do 98 poena (mogući raspon bio je od 1 do 100 poena), a najveći broj ocena bio je između 75 i 90. U drugom ispitivanju isti zadatak ocenjivalo je 115 nastavnika ocenama od 28 do 92. Nakon toga, francuski istraživači H. Logije (*H. Laugier*) i D. Vajnberg (*D. Weinberg*) su 1938. godine izvršili istraživanje u okviru koga su su petorici nastavnika dali da ocene iste pismene zadatke iz nekoliko predmeta (Đorđević 1976). Ocene su se kretale između 1 i 20. Najveće neslaganje bilo je u ocenama zadataka iz maternjeg jezika i društvenih nauka. Neslaganja su bila manja u matematici i fizici, mada su i tu razlike između pojedinih ocenjivača bile prilično velike. Ovaj podatak govori da objektivnost ocenjivanja varira, pored ostalog, i u zavisnosti od školskog predmeta u okviru koga se vrši ocenjivanje.

U našoj zemlji su 1941. godine R. Bujas, Z. Bujas i J. Blašković utvrdili postojanje razlike između ocena koje različiti nastavnici nezavisno daju identično rešenim testovima iz maternjeg, latinskog, nemačkog i francuskog jezika (Vučić 1978). Neslaganja u ocenama istih zadataka bila su veoma velika. Nisu, međutim, rađena ispitivanja uticaja faktora konteksta grupe i ranijih ocena na trenutnu ocenu.

Cilj ovog istraživanja bio je da se utvrdi da li postoji razlika u ocenjivanju rada u zavisnosti od konteksta grupe, odnosno u zavisnosti od toga da li se rad koji se ocenjuje nalazi u okviru grupe dobro ili loše urađenih testova.

Hipoteza. Ocenjivanje srednje dobro urađenog testa će biti lošije u okviru grupe dobro urađenih testova nego u okviru grupe loše urađenih testova.

Metod

Varijable. Nezavisna varijabla – kontekst grupe (dobra/loša grupa). Zavisna varijabla – ocena srednje dobro rešenih testova u različitim grupama.

Uzorak. Uzorak je činilo 84 studenata I godine Učiteljskog fakulteta u Beogradu. Ispitanici su bili podeljeni u dve grupe. Jedna grupa je ocenjivala srednje dobro rešen test u lošem kontekstu, a druga grupa u dobrom kontekstu.

Instrumenti. Instrumenti korišćeni u istraživanju bili su testovi koji sadrže po tri računska zadatka iz oblasti jednačina sa jednom nepoznatom. Zadaci su ujednačeni po težini i svaki od njih ima po sedam koraka. Testovi su rešeni tako da dobro urađeni testovi imaju ili sva tri cela rešena zadatka ili dva rešena zadatka i treći bez jednog koraka, a da loše urađeni testovi imaju samo jedan kompletno rešen zadatak ili isti taj zadatak bez jednog koraka. Srednje dobro urađeni testovi su sadržali dva kompletno rešena zadatka. Dakle, postojalo je ukupno 11 različitih verzija rešenih testova: pet dobro rešenih, pet loše rešenih i jedan srednje dobro rešen test. Svaka od 11 verzija testa je rešena različitim rucopisima radi sticanja utiska kod ocenjivača da su to rešavale različite osobe. Testovi su podeljeni u dve grupe: grupu loše i dobro urađenih testova. U grupi loše urađenih testova nalazilo se pet loše rešenih i jedan srednje dobro rešen test, a u grupi dobro rešenih testova pet dobro rešenih testova i jedan srednje dobro rešen test koji je identičan srednje dobro rešenom testu u okviru grupe loše rešenih testova. Kao što je rečeno, ispitanici su bili podeljeni u dve grupe. Ispitanici iz prve grupe (njih 42) dobili su da ocene grupu loše rešenih testova, a ispitanici iz druge grupe (takođe 42 ispitanika) dobili su da ocene grupu dobro rešenih testova. Svi testovi su bili tako poređani da su prvo bili dobro/loše rešeni testovi, pa tek onda srednje dobro rešen test. Tim redom su testovi i ocenjivani. Ispitanici su imali ključ testa koji je davao kompletan prikaz rešenja zadataka u svakom testu na osnovu kojeg su mogli da odrede stepen urađenosti svakog pojedinačnog zadatka u svakom pojedinačnom testu koji im je dat na ocenjivanje.

Postupak. Ispitanici su ocenjivali testove na skali od 1 do 5. Ocena 1 je važila za najlošije, a ocena 5 za najbolje rešen test.

Rezultati

Dobro rešeni testovi su ocenjivani ocenama 5 i 4. Loše rešeni testovi su od strane ispitanika dobijali ocene između 1 i 3. Ukupan prosek ocena za dobro rešene testove je bio 4.84, a za loše rešene testove 2.11. Srednje dobro rešen test je imao minimalnu ocenu 3, a maksimalnu 5 i prosek 3.74. U tabeli 1 date su minimalne i maksimalne ocene za sve testove, kao i aritmetičke sredine i standardne devijacije ocena.

Tabela 1. Minimalne i maksimalne ocene za sve testove, aritmetičke sredine i standardne devijacije ocena

Test	Min. ocena	Maks. ocena	Aritm. sredina	Stand. dev.
1 dobar	5	5	5.00	.000
2 dobar	5	5	5.00	.000
3 dobar	4	5	4.71	.457
4 dobar	4	5	4.76	.431
5 dobar	4	5	4.74	.445
srednje dobar	3	5	3.74	.518
1 loš	1	3	2.33	.526
2 loš	2	3	2.33	.477
3 loš	1	3	2.29	.596
4 loš	1	3	1.81	.671
5 loš	1	3	1.81	.634

U tabeli 2 date su minimalne i maksimalne ocene date testu "meti", odnosno srednje dobro rešenom testu u okviru tzv. loše i dobre grupe i aritmetička sredina ocena.

Tabela 2. Minimalne i maksimalne ocene testa mete

	Min. ocena	Maks. ocena	Aritm. sredina
Loša grupa	3	4	3.83
Dobra grupa	3	5	4.36

Pomoću t-testa na nezavisnim uzorcima ispitano je da li postoji razlika u prosečnim ocenama koje su ispitanici davali dobro i loše urađenim testovima. Rezultati su pokazali da postoji statistički značajna razlika između ocenjivanja loše i dobro rešenih testova ($t(82)=31.680$, $p<0.01$), što znači da su loše rešeni testovi ocenjivani nižim ocenama nego dobro rešeni testovi.

Prosečna ocena za srednje dobro rešen test u grupi dobro rešenih testova je bila 4.36, a u grupi loše rešenih testova je bila 3.83. S obzirom na to da su varijanse unutar grupa bile različite, urađen je neparametarski Man-Vitnijev U test, koji je pokazao da postoji značajna razlika između ocena dodeljenih srednje dobro rešenom testu u okviru grupe loše i dobro rešenih testova ($U=703.5$, $W=1606.5$, $p<0.05$).

Diskusija

Dobijeni rezultati potvrdili su početnu hipotezu: srednje dobro rešeni testovi su različito ocenjivani u zavisnosti od grupe u kojoj se nalaze. To znači da je srednje dobro rešen test u okviru grupe loše rešenih testova ocenjen boljom ocenom nego što je ona za koju je rešen, a onaj koji se nalazi u okviru grupe dobro rešenih testova ocenjen je lošijom ocenom od one za koju je rešen. Do toga dolazi usled isticanja srednje rešenog testa iz grupe u okviru koje se nalazi. Takav test u okviru grupe loše rešenih testova ocenjivaču izgleda bolje rešen nego što objektivno jeste, a u okviru grupe dobro rešenih testova mnogo lošije rešen nego što jeste. Veoma je važno imati na umu delovanje faktora konteksta grupe na ocenjivanje, kako bi ocene bile što objektivnije.

Zanimljivo je da su ispitanici u većoj meri bili usaglašeni kada su procenjivali dobro rešene testove, nego kada su ocenjivali tzv. loše rešene testove. Standardne devijacije ocena manje su u slučaju dobro rešenih testova (u slučaju prva dva testa čak iznose 0), nego pri ocenjivanju loše rešenih testova. Objektivnost ocenjivanja je, dakle, veća u gomjem nego u donjem delu skale.

Zaključak

Rezultati ovog istraživanja pokazali su da se isti test različito ocenjuje u zavisnosti od konteksta, odnosno od toga koliko su dobro rešeni drugi procenjivani testovi. Kontekst u kome se vrši ocenjivanje takođe čine učenikove prethodne ocene. Bilo bi

zanimljivo dopuniti rezultate ovog istraživanja podacima koji bi pokazali u kojoj meri postoji uticaj prethodnih ocena na trenutnu ocenu.

Literatura

Đorđević D. 1976. *Pedagoška psihologija*.
Beograd: Radnički univerzitet

Vučić L. 1978. *Pedagoška psihologija (I deo)*.
Beograd: Društvo psihologa SR Srbije

Srdan Nikolovski

Influence of Group Context on the Evaluation of Knowledge

Many factors influence the evaluation of students' knowledge. Some of them are related to the

the students and some to the teachers. Dokimology is a psychological discipline which researches these factors and looks for ways of repairing and improving the system of evaluation at schools. Earlier research confirmed the presence of an influence of particular factors. The aim of this research was to confirm the difference between the evaluation of averagely solved tests depending on the context of the group. The examinees were divided into two groups and given solved tests on mathematical problems. The first group evaluated well solved tests, and the second group evaluated poorly solved tests. Each examinee evaluated five well solved, or poorly solved, tests and one averagely solved test. This is based on the previously evaluated index of influence on marks of tests. Results showed that the averagely solved tests in a group of poorly solved tests were marked as if they were solved better, and vice versa – in the group of better test the averagely solved tests were marked as if they were poorer. That means that there is an influence of context of the group on the evaluation of students knowledge.

